

5.12.2023

JELENTÉS

az európai történelmi tudatról
(2023/2112(INI))

Kulturális és Oktatási Bizottság

Előadó: Sabine Verheyen

TARTALOM

	Oldal
AZ EURÓPAI PARLAMENT ÁLLÁSFOGLALÁSÁRA IRÁNYULÓ INDÍTVÁNY	3
INDOKOLÁS	10
MELLÉKLET: AZON SZERVEZETEK VAGY SZEMÉLYEK JEGYZÉKE, AMELYEKTŐL, ILLETVE AKIKTŐL AZ ELŐADÓ ÉSZREVÉTELEKET KAPOTT	13
INFORMÁCIÓ AZ ILLETÉKES BIZOTTSÁG ÁLTALI ELFOGADÁSRÓL	14
NÉV SZERINTI ZÁRÓSZAVAZÁS AZ ILLETÉKES BIZOTTSÁGBAN.....	15

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÁLLÁSFOGLALÁSÁRA IRÁNYULÓ INDÍTVÁNY

az európai történelmi tudatról (2023/2112(INI))

Az Európai Parlament,

- tekintettel az Európai Unió működéséről szóló szerződés 165. cikkére,
- tekintettel az Európa jövője számára az európai megemlékezés fontosságáról szóló, 2019. szeptember 19-i állásfoglalására¹,
- tekintettel az európai lelkiismeretről és a totalitarizmusról szóló, 2009. április 2-i állásfoglalására²,
- tekintettel a Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek program létrehozásáról, valamint az 1381/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 390/2014/EU tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2021. április 28-i (EU) 2021/692 európai parlamenti és tanácsi rendeletre³,
- tekintettel az európai oktatási térségről: közös, holisztikus megközelítésről szóló, 2021. november 11-i állásfoglalására⁴,
- tekintettel a kultúra, az oktatás, a média és a sport rasszizmus elleni küzdelemben játszott szerepéről szóló, 2022. március 8-i állásfoglalására⁵,
- tekintettel az állampolgári ismeretek oktatására irányuló intézkedések végrehajtásáról szóló, 2022. április 6-i állásfoglalására⁶,
- tekintettel az új európai kulturális menetrend és a nemzetközi kulturális kapcsolatokra vonatkozó európai uniós stratégia végrehajtásáról szóló, 2022. december 14-i állásfoglalására⁷,
- tekintettel az uniós nemi esélyegyenlőségi stratégiáról szóló, 2021. január 21-i állásfoglalására⁸,
- tekintettel az „Egyenlőségközpontú Unió: az EU rasszizmus elleni cselekvési terve a 2020–2025-ös időszakra” című, 2020. szeptember 18-i bizottsági közleményre (COM(2020)0565),

¹ [HL C 171., 2021.5.6., 25. o.](#)

² [HL C 137. E, 2010.5.27., 25. o.](#)

³ [HL L 156., 2021.5.5., 1. o.](#)

⁴ [HL C 205., 2022.5.20., 17. o.](#)

⁵ [HL C 347., 2022.9.9., 15. o.](#)

⁶ [HL C 434., 2022.11.15., 31. o.](#)

⁷ [HL C 177., 2023.5.17., 78. o.](#)

⁸ [HL C 456., 2021.11.10., 208. o.](#)

- tekintettel „Az erőszakos szélsőségeshez vezető radikalizálódás megelőzésének támogatása” című, 2016. június 14-i bizottsági közleményre (COM(2016)0379),
 - tekintettel az 1954. december 19-i Európai Kulturális Egyezményre⁹,
 - tekintettel Kulturális és Oktatási Bizottsága részére készített, „European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives” (Az európai történelmi emlékezet: szakpolitikák, kihívások és perspektívák) című tanulmányra¹⁰,
 - tekintettel a Kulturális és Oktatási Bizottság részére készített, „European Identity” (Európai identitás) című tanulmányra¹¹,
 - tekintettel eljárási szabályzata 54. cikkére,
 - tekintettel a Kulturális és Oktatási Bizottság jelentésére (A9-0402/2023),
- A. mivel a bonyolult, konfliktusokkal terhelt és vitatott európai múlt egyszerre jelent kihívást és lehetőséget az európai integráció szempontjából, és elismerve, hogy az információkon alapuló történelmi tudat elősegíti a kölcsönös megértést és toleranciát;
- B. mivel a nemek, meggyőződésen és etnikai hovatartozáson alapuló igazságtalanságok évszázadok óta be vannak ágyazva az európai történelembe, és többek között az antiszemitizmus és a cigányellenesség formájában nyilvánulnak meg, ami következményekkel jár Európa és a világ többi része számára;
- C. mivel a történelemmel és a történelmi igazságtalanságokkal való tudatos foglalkozás segít az intolerancia és az egyenlőtlenség különböző formái elleni küzdelemben és a befogadóbb társadalmak építésében;
- D. mivel a történelmet egyáltalán nem szabad politikai célból relativizálni, torzítani vagy meghamisítani;
- E. mivel a történelemtagadás és a történelem elfogult értelmezésének egyéb formái komoly fenyegetést jelentenek, mert bizalmatlanságot és konfliktust szítanak a népek és a nemzetek között, továbbá aláássák a történelmi igazságosság és a megbékélés előmozdítására irányuló erőfeszítéseket;
- F. mivel a múlttal csak a legnagyobb pártatlanság és tárgyilagosság mellett foglalkozhatunk úgy a történettudományban, mint a politikai szférában;
- G. mivel a történelmi emlékezet velejárója egy bizonyos fokú szubjektivitás, hiszen azt, hogy mire emlékezzünk, és hogyan értelmezzük a múltat, szükségszerűen értékítéletek segítségével tudjuk eldönteni;

⁹ Lásd: <https://rm.coe.int/168006457e>.

¹⁰ [Tanulmány – „European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives” \(Az európai történelmi emlékezet: szakpolitikák, kihívások és perspektívák\) \(második kiadás\), Európai Parlament, Unió Belső Politikák Főigazgatósága, B. Tematikus Főosztály – Strukturális és Kohéziós Politikák, 2015. április.](#)

¹¹ [Tanulmány – „European Identity” \(Európai identitás\), Európai Parlament, Unió Belső Politikák Főigazgatósága, B. Tematikus Főosztály – Strukturális és Kohéziós Politikák, 2017. április.](#)

- H. mivel bár vannak szakszerű történészi munkán alapuló és többek között a kutatás, a tanítás, a történelmi források és helyszínek megőrzése és fenntartása keretében megállapított „történelmi tények”, nem létezik olyan egységes, megbonthatatlan, vitathatatlan és örökké érvényes „történelmi igazság”, amelyet egy adott csoport vagy nemzet monopolizálhatna és kizárólag saját magának követelhetne, vagy más népek, nemzetek vagy államok tagadására használhatna;
- I. mivel az interdiszciplináris megközelítések és a kontextualizáció alapvető elemei a történelemoktatásnak, amelyet össze kell kapcsolni az európai állampolgári ismeretek oktatásával, valamint a csere- és mobilitási programokkal;
- J. mivel a kritikus történelmi tudat oktatási és egyéb eszközökkel, határokon átnyúló módon történő előmozdítása nélkül az európaiak nem érthetik meg múltjukat, nem birkózhatnak meg vele, nem viszonyulhatnak magabiztosan a jelenhez, és nem munkálkodhatnak a közös jövőn;
- K. mivel az európai történelmi tudat a történelem megértésére, kritikus értékelésére és a történelmi tanulságok átgondolására vonatkozó egyéni és kollektív képességként és készségként értendő, amely megkönnyíti a múlt, a jelen és a jövő közötti elválaszthatatlan kapcsolat és kölcsönös függés felismerését;

Európa múltjának vizsgálata – kockázat és lehetőség

- 1. elismeri, hogy az európai nemzetek és államok változatos és gyakran egymásnak ellentmondó történelme miatt a történelemmel politikai szinten foglalkozni nehéz és potenciálisan veszélyes vállalkozás, és hogy a múltból való megemlékezésnek és a múlt értelmezésének irányítására tett kísérletek mindenkor kihívást jelentenek;
- 2. hangsúlyozza a „historia est magistra vitae” elve által kínált lehetőséget, és úgy véli, hogy az európai történelem tragikus időszakai és sötét elemei nem csupán a múltban elkövetett hibákra és arra emlékeztetnek határozottan, hogy ezek soha többé nem ismétlődhetnek meg, hanem arra is felhívják a figyelmünket, hogy közösen törekedjünk a demokratikus és befogadó társadalmak megvalósítására az Unióban és világszerte;
- 3. elengedhetetlennek tartja, hogy valamennyi demokratikus politikai testület felelősségteljesen, a tényekből kiindulva és kritikus módon, a közös európai értékekre összpontosítva foglalkozzon a történelemmel annak érdekében, hogy a jelen és a jövő nemzedékeit a múlt eredményei és torzulásai iránt egyaránt érzékennyé tehesük, megerősíthessük az önreflexív közbeszédet, és elősegíthessük a megértést és megbékélést bizonyos társadalmi csoportokon, nemzeteken és államokon belül és ezek között;

Múltpolitika az Európai Unióban – kritikus értékelés

- 4. hangsúlyozza, hogy őszinte értékelésnek kell alávetni az EU „múltpolitikáját”, amellyel az EU fokozni kívánta az európai projekt legitimitását, megerősíteni az európai összetartozás érzését és elősegíteni a kontinens népeinek békés egymás mellett élését; az elért eredményeket és a meglévő hiányosságokat egyaránt el kell ismerni, valamint meg kell vizsgálni, hogy a polgárokat milyen módon ösztönözték a múlttal való foglalkozásra;

5. elismeri a közös európai történelmi emlékezet előmozdítását célzó korábbi és jelenlegi európai szintű kezdeményezéseket, ideértve a holokauszt emléknapját, a totalitárius és tekintélyelvű rezsimek áldozatainak európai emléknapját, az egykori Európa a polgárokért és a jelenlegi Polgárok, egyenlőség, jogok és értékek (CERV) programon belül egy külön „emlékezet” programterület létrehozását, valamint a parlament különféle állásfoglalásait, például az európai lelkiismeretről és a totalitarizmusról szóló, 2009. április 2-i és az Európa jövője számára az európai megemlékezés fontosságáról szóló, 2019. szeptember 19-i állásfoglalást;
6. aggodalmának ad hangot amiatt, hogy Európában a különböző emlékezeti keretek és megemlékezési kultúrák látens módon továbbra is versengenek, részben pedig összeférhetetlenek egymással, többek között Nyugat- és Kelet-Európa között, de a kontinens egyes részein országok és nemzetek között is; hangsúlyozza, hogy valamennyi európai ország rendelkezik azonos és eltérő tapasztalatokkal is, és ezek mind a közös európai történelemhez tartoznak; elismeri a náci, fasiszta és kommunista totalitárius rendszerek által, valamint a gyarmatosítás alatt elkövetett bűnöket, és azt is, hogy ezek a bűnök szerepet játszottak az európai történelmi felfogás alakításában; hangsúlyozza, hogy a párbeszéd, valamint a kölcsönös megértés és tisztelet közös alapjainak kialakítása érdekében át kell hidalni az európai országok és népek történelmi tudatossága között feszülő regionális és ideológiai különbségeket;
7. elismeri, hogy a múlt borzalmait „negatív alapmítoszként” szolgálnak, és határozottan értelmet adnak az európai projektnek, ám azt is elismeri, hogy ha az Unió ex negativo kívánja elbeszélni saját történetét, az azt a kockázatot hordozza, hogy a történelemnek egy teleologikus és leegyszerűsítő, fekete-fehér sémája helyeződik előtérbe, ami meggátolhatja Európa bonyolult múltjának teljes információkon alapuló megértését, és nem ösztönöz a nemzeti történelmek sztereotípiáinak és szent teheneinek megkérdőjelezésére;

Törekvés az információkon alapuló európai történelmi tudatra

8. elismeri, hogy az európai történelmet tágabb és holisztikusabb módon kell értelmezni a kritikus és önreflexív európai történelmi tudat kialakulása érdekében, erre pedig konkrétan a jelenlegi európai megemlékezési kezdeményezések fókuszának az eddig alulreprezentált csoportok figyelembevételével való kiszélesítése, valamint a történelemtanítás innovatív módozatainak előmozdítása révén kerülhet sor;
9. hangsúlyozza annak fontosságát, hogy az európai „megemlékezési kultúra” helyett – amelyet túlnyomórészt felülről kezdeményeznek, és meghatározza, hogy az európaiaknak mire kell emlékezniük – elmozduljunk a közös európai elveken és értékeken alapuló, alulról építkező és polgárok által irányított „emlékezés kultúrája” felé, és a múlt kritikus átdolgozásához szükséges kapacitások fejlesztésére összpontosítsunk helyi, regionális, nemzeti és európai szinten, a civil társadalmi szervezetek bevonásával;
10. elismeri, hogy Európa múltját mindenképpen az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikkében foglalt alapvető európai értékekre és az ezen értékek alapjául szolgáló etikai és filozófiai hagyományokra alapozva kell megközelíteni, nyílt teret teremtve a vitának, amely lehetővé teszi a nemzeti történelmek problémás elemeivel való foglalkozást is, és

biztosítja a kölcsönös megértést és megbékélést az európai nemzeteken belül és között, valamint az európai nemzetek és a világ többi része között;

11. úgy véli, hogy az oktatás, a tanulás és a kutatás szabadsága – ideértve a levéltárakhoz és forrásokhoz való szabad hozzáférést és a szabad művészi kifejezést – előfeltétele az elfogulatlan és tényeken alapuló tudás létrehozásának és terjesztésének a demokratikus társadalmakban, valamint különösen a történelemhez való kritikus viszonyulásnak; felhívja a Bizottságot és a tagállamokat, hogy többek között az uniós jogállamisági mechanizmus révén védjék meg azokat a szabadságokat, amelyek jelenleg veszélynek vannak kitéve, különösen az emlékezettörvényekkel való visszaélés esetei miatt;
12. hangsúlyozza az oktatás alapvető szerepét, és felhívja a tagállamokat, hogy aktualizálják a jelenlegi iskolai tanterveiket és oktatási módszertanaikat annak érdekében, hogy a nemzeti történelmek helyett az európai és a globális történelemre kerüljön át a hangsúly, és hogy a nemzetek feletti történelem megértése nagyobb figyelmet kapjon, különösen a történelem többféle szempontú tárgyalásának lehetősége révén, valamint olyan megfelelő tanítási stílusok előmozdításával, amelyek a tudásátadás helyett a reflexiót és a vitát részesítik előnyben, és amelyeket az az általános célkitűzés vezérel, hogy a diákok azt tanulják meg, hogy „hogyan gondolkodjanak”, és ne azt, hogy „mit gondoljanak”;
13. hangsúlyozza az európai integrációval, az Unió történelmével, intézményeivel és alapvető értékeivel, valamint az európai polgársággal kapcsolatos ismeretek alapvetően fontosak az európai összetartozás érzése szempontjából; kéri, hogy az európai történelem és az európai integráció oktatása – amelyet globális összefüggésben kell vizsgálni –, és az európai polgársággal kapcsolatos oktatás váljon a nemzeti oktatási rendszerek szerves részévé; elismeri az Unióval és történelmével kapcsolatos ismeretek javítása érdekében uniós szinten tett erőfeszítéseket, beleértve az úgynevezett Jean Monnet tevékenységeket is; felhívja a Bizottságot és a tagállamokat, hogy többek között az európai oktatási térség egyenlőséggel és értékekkel foglalkozó munkacsoportján keresztül dolgozzanak ki olyan anyagokat, amelyek kifejezetten az európai történelmi tudat fejlesztésével foglalkoznak, és közösen dolgozzanak ki olyan „uniós kézikönyvet” a tantervi tevékenységekhez, amely közös iránymutatásokat, valamint pártatlan tényeket és számadatokat nyújt az európai történelem tanításához;
14. úgy véli, hogy a sovinizmus, a nemi sztereotípiák, a hatalmi aszimmetriák és a strukturális egyenlőtlenségek mélyen gyökereznek az európai történelemben, és sajnálatát fejezi ki amiatt, hogy a történelemtanítás terén hiányzik a kellően multikulturális és a nemek közötti egyenlőséget figyelembe vevő megközelítés; létfontosságúnak tartja, hogy foglalkozzanak a nők és más alulreprezentált társadalmi csoportok marginalizálódásával a történelem során, és felhívja a tagállamokat, hogy a nemzeti tantervekben helyezzenek erre nagyobb hangsúlyt;
15. hangsúlyozza, hogy interdiszciplináris és interszekcionális történelemoktatásra van szükség, amely innovatív és tanulóközpontú pedagógiai módszereket, például interaktív, történetmesélő és tanulságokkal foglalkozó megközelítéseket alkalmaz minden generáció számára, felhasználja a források, technológiák és tananyagok teljes eszköztárát, beleértve a határokon átnyúló és transznacionális történelemtankönyveket és az íratlan történelmet, valamint előmozdítja az elemzési és kritikus gondolkodási készségeket;

16. elismeri a tanárok központi szerepét a történelmi tények megértéséhez és kritikus vizsgálatához szükséges kompetenciák létrehozásában és átadásában, és hangsúlyozza annak fontosságát, hogy a tanárok ne csak megfelelő képzésben részesüljenek, hanem folyamatosan szakmai továbbképzésben is vegyenek részt, beleértve a társaktól való tanulást és a bevált gyakorlatok megosztását nemzeti és transznacionális szinten egyaránt; ezzel összefüggésben hangsúlyozza az Erasmus+ tanárképző akadémiák által képviselt hozzáadott értéket;
17. felhívja a tagállamokat, hogy biztosítsanak olyan személyre szabott (történelem-) tananyagot és tanári képzést, amely lehetővé teszi a tanárok számára a történelem transznacionális vonatkozásainak és sokrétűségének megértését, megfelelő tanítási módszertant és korszerű tanítási elveket ad át, és elsődleges célja a fiatalok önreflexiójának kialakítása;
18. hangsúlyozza, hogy az adatgyűjtés, valamint a történelem tanítására szolgáló módszerek és eszközök összehasonlítása és értékelése nagy értéket képvisel, és üdvözlí az e területen tevékenykedő szakosodott kormányzati és nem kormányzati szervezetek, köztük az Európa Tanács európai történelemoktatás megfigyelőközpontjának és az EUROCLIO-nak a munkáját; hangsúlyozza, hogy több uniós tagállam részvételére lenne szükség a megfigyelőközpontban;
19. elismeri, hogy az Európa vitatott történelmét kritikusan kezelő múzeumok a múlt megismerésének és a történelmi tudatosság növelésének eszközei lehetnek, különös tekintettel az „Európai Történelem Háza” kiemelt projektre, amelyhez elegendő forrást kell biztosítani annak érdekében, hogy az európai polgárokat minél szélesebb körben meg lehessen szólítani;
20. hangsúlyozza Európa gazdag kulturális és történelmi öröksége és emlékhelyei megőrzésének fontosságát, különösen a kritikus történelmi tudat megeremtésének eszközeként, feltéve, hogy ideológiai célokból nem élnek vissza velük, és kiemeli, hogy az Európai Örökség cím és az európai tárgyi és szellemi kulturális örökséget népszerűsítő független intézmények fontos szerepet játszhatnak e tekintetben; ösztönzi a tagállamokat, hogy fokozzák a demokratikus emlékezet – különösen az alulreprezentált csoportokhoz kapcsolódó – helyszíneinek meghatározására és védelmére irányuló erőfeszítéseiket; hangsúlyozza az Europeanában – Európa digitális könyvtári, levéltári, múzeumi és oktatási platformjaként – rejlő lehetőségeket;
21. elismeri a digitális médiában rejlő lehetőségeket és az oktatás digitalizációjának növekvő szintjét, ugyanakkor mély aggodalmát fejezi ki amiatt, hogy a digitális csatornákkal egyre gyakrabban visszaélnek politikai manipuláció és dezinformáció terjesztése céljából, többek között a történelemmel kapcsolatban, amint azt Oroszország Ukrajna elleni agresszív háborúját kísérő orosz történelmi revizionizmus is példázza; felhívja a Bizottságot és a tagállamokat, hogy fokozzák a médiaműveltség és a digitális jártasság megerősítésére irányuló erőfeszítéseiket, és vértézzék fel a tanárokat és a diákokat a tényeken alapuló történelemtanítást megkönnyítő megfelelő készségekkel és eszközökkel, amelyek lehetővé teszik számukra a hagyományos és modern történelmi források felismerését, kontextusba helyezését és elemzését;
22. hangsúlyozza, hogy az európai programok és más mobilitási programok által biztosított, határokon átnyúló tanulási mobilitási lehetőségek elősegítik az ötletek cseréjét, és

előmozdítják a transzverzális ismereteket és a kultúrák közötti megértést, segítve a nemzeti akadályok lebontását és a múlt és a jelen jobb megértését;

23. felhívja a Bizottságot és a tagállamokat, hogy erősítsék meg a jelenleg európai szinten rendelkezésre álló eszközöket a kritikus és önreflexív európai történelmi tudat előmozdítása érdekében, különös tekintettel az Erasmus+ programra, amely a mobilitást és az interkulturális tanulást támogatja, hiszen ezek más kultúrák és nemzetek jobb megértését szolgáló kulcsfontosságú eszközök, valamint a CERV programot, amely a transznacionális történelmi megemlékezési projekteket támogatja, és előmozdítja a polgári szerepvállalást;
24. kéri, hogy az európai intézmények, a tagállamok, a tagjelölt és leendő tagjelölt országok, az oktatási intézmények és a civil társadalmi szereplők még jobban törekedjenek a megbékélés előmozdítására, tartózkodjanak a történelem politikai célú eszközzé tételére irányuló kísérletektől, és küzdjenek a történelmi revizionizmus és a történelemtagadás ellen, úgy az Európai Unióban, mint azon kívül; emlékeztet e szempontok fontosságára az Unió jövőbeli bővítését illetően;

Előretékinés: a múlt öröksége és az EU jövője

25. támogatja a „megemlékezés kultúrájának” és a történelmi tudatnak a múlt megközelítésével kapcsolatos közös európai értékeken és gyakorlatokon alapuló eszményét, elkerülve ugyanakkor egy indokolatlanul egysíkú vagy leegyszerűsített történelemszemléletet;
26. reményét fejezi ki, hogy a történelemmel és a nemzeti szintű történelmi felelősséggel kapcsolatos kritikus önreflexió alapján valóban európai reflexív diskurzus jöhet létre a kontinens múltjáról, amelyben a történelemmel nem élnek vissza hatalompolitikai célokból, és reményét fejezi ki, hogy a közös történelmi munka révén létrejön az európai népek közötti „sorsközösség”;
27. olyan jövőt képzel el, amelyben a kollektív emlékezetek végső soron az európai nyilvános szféra részeivé válnak és abban egybeolvadnak, a különböző megemlékezési kultúrák inkább kiegészítik egymást, nem pedig versengenek, a történelemmel pedig inkább állampolgári, mintsem politikai szinten foglalkoznak;

o

o o

28. utasítja elnökét, hogy továbbítsa ezt az állásfoglalást a Tanácsnak és a Bizottságnak.

INDOKOLÁS

E jelentés¹ nagyban támaszkodik az Európai Parlament Kulturális és Oktatási Bizottsága megbízásából készült két tanulmányra, melyek címe: „European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives” (Az európai történelmi emlékezet: szakpolitikák, kihívások és perspektívák) és „European Identity” (Európai identitás),² és a „történelmi tudat” fogalmát helyezi a középpontba.

A „történelmi tudat” amiatt a mögöttes feltevés miatt bír alapvető jelentőséggel, amely szerint a történelem ismerete nemcsak önmagában érték, hanem a jelenről alkotott ismereteinkhez is információval szolgál, továbbá útmutatást ad a jövő alakítására tett kísérleteink során.

A történelmi tudat ugyanis segít a múlt értelmezésében, de abban is segít, hogy megértsük, kik vagyunk, és hol helyezkedünk el az időben. Más szóval a történelmi tudat nemcsak a múlt iránti érzékenység fejlesztésében és a múlt megértésében segít, hanem saját európai öntudatunkat is megerősíti történelmi vonatkozásban.

A múlt kritikus vizsgálata azonban nem szorítkozhat a tekintélyelvű és totalitárius rendszerek áldozatainak hangsúlyozására; újra kell értékelni az európai történelem valamennyi sötét fejezetét, beleértve a gyarmatosítást, a rasszizmust, az emberi jogok megsértését és a nemi alapú történelmi igazságtalanságokat.

Ezt szem előtt tartva az Európai Parlament ezen „európai történelmi tudatról” szóló jelentése négy részből áll:

- Az első rész (*Európa múltjának vizsgálata – kockázat és lehetőség*) elismeri, hogy mindenképpen felelősségteljesen és kritikusan kell viszonyulni a történelemhez, hiszen csak így tanulhatunk a múltunkból.
- A második rész (*Múltpolitika az Európai Unióban – kritikus értékelés*) egy olyan teleologikus és leegyszerűsített történelmi narratíva alkalmazásának a veszélyét hangsúlyozza, ahol a múlt borzalmi szolgálnak az európai integráció „negatív alapmítoszaként”.
- A harmadik rész (*Törekvés az információkon alapuló európai történelmi tudatra*) tárgya az információkon alapuló történelmi tudat megvalósítása Európában, és felvázolja az e cél elérését szolgáló lehetőségeket.
- egy új „emlékezés kultúrája” gondolatával foglalkozik, amely a közös európai értékeken és gyakorlatokon alapuló történelmi tudatot táplálja.

1. Európa múltjának vizsgálata – kockázat és lehetőség

¹ A Parlament Kulturális és Oktatási Bizottságának e jelentését kísérő indokolást a 2023. november 28-i bizottsági szavazást és az eredetileg kinevezett előadó visszalépését követően kismértékben felülvizsgálták.

² Prutsch, Markus J. (2015 [2. kiadás]). *European Historical Memory: Policies, Challenges and Perspectives* (Az európai történelmi emlékezet: szakpolitikák, kihívások és perspektívák). Brüsszel: Európai Parlament, Uniós Belső Politikák Főigazgatósága. Prutsch, Markus J. (2017). *European Identity* (Európai identitás). Brüsszel: Európai Parlament, Uniós Belső Politikák Főigazgatósága.

Jacques Delors nagyon is helyesen emlékeztetett rá több alkalommal, hogy „az egységes piaccal nem lehet szerelembe esni” (1989).³ Az európai polgároknak az összetartozás érzése csak a kollektív emlékezet fejlesztésével alakítható ki, mivel a kollektív emlékezet a kialakuló és megerősödő csoportidentitás központi eleme.

Nem létezik ugyanakkor egyetlen európai kollektív emlékezet. Az EU-t alkotó nemzetek és népek emlékezetük tele van háborúkkal, konfliktusokkal és vitákkal. A kollektív emlékezet kialakításához tehát át kell adnunk magunkat az úgynevezett „Vergangenheitsbewältigung” (a múlttal való megküzdés) folyamatának, pont azért, hogy kritikus és érdemi módon telessük jóvá a múltat úgy tagállami, mint uniós szinten.

2. Múltpolitika az Európai Unióban – kritikus értékelés

Európát történelmi szempontból nem tekinthetjük homogén civilizációnak és geopolitikai térnek, ahogyan azt már 1939-ben Norbert Elias is megállapította⁴. Az európai emlékezetpolitikák végső célja nem a közös múlt egyfajta elképzelt érzésének kialakítása, hanem az EU jövőjére vonatkozó egyértelmű irány meghatározása és az európai összetartozás közös érzésének a megerősítése kell, hogy legyen.

Giorgio Agamben helyesen állítja, hogy ha van bármi értelme az Európa-eszmének, akkor annak az a lényege, hogy az európaiak „csak a múlttal való szembenézés és a történelmükkel kapcsolatos adósságok törlesztése által férhetnek hozzá az igazságukhoz”⁵.

Kétségtelen, hogy az EU tudatosan törekszik Európa nehéz múltjának (múltjainak) feldolgozására; a történelmi emlékezet alakításával kapcsolatos tevékenységeket folytat, és jelentős forrásokat áldoz e cél elérésére.

Bár a hivatalos uniós diskurzusok gyakran hivatkoznak a múltra, ezekkel a „nehéz múltakkal” európai szinten még nem foglalkoztak kellően széles körű és reflexív módon.

3. Törekvés az információkon alapuló európai történelmi tudatra

Az információkon alapuló európai történelmi tudat kialakítása felé tett első lépés annak elkerülése, hogy az európai kollektív emlékezetet kizárólag egy negatív alaphíttel építsük, hiszen ez akadályozza a múlt kritikus vizsgálatát.

Az Európai Unió sorsközösség (Schicksalsgemeinschaft), és ekként kell értelmezni, nem pedig egyetlen közös kollektív emlékezettel rendelkező közösségeként. Az európaiak „történelemben bejárt útját” tehát ilyen módon kell értelmezni.

Ebben rejlik a történelmi tudat fontossága: ez a megfelelő segédeszköz számunkra a

³ Delors, Jacques (1989). Statement on the broad lines of Commission policy presented by Jacques Delors, President of the Commission, to the European Parliament and reply to the ensuing Parliamentary debate (Jacques Delors, a Bizottság elnöke által az Európai Parlamentnek benyújtott nyilatkozat a Bizottság politikájának fő irányvonalairól, és válasz az azt követő parlamenti vitára). Luxemburg: Az Európai Közösségek Hivatalos Kiadványainak Hivatala (Az Európai Közösség Hírlevele; melléklet 1/89.), 6. o.

⁴ Lásd: Elias, Norbert (1939). *Über den Prozeß der Zivilisation (A civilizáció folyamata)* (2 kötet). Bazel: Verlag Haus zum Falken.

⁵ Agamben, Giorgio (2019 [1942]). *Creation and Anarchy: the Work of Art and the Religion of Capitalism* (eredeti cím: *Creazione e anarchia. L'opera nell'età della religione capitalista*, angolra fordította Adam Kotsko) (Alkotás és anarchia: a műalkotás a kapitalizmus vallásának időszakában). Stanford, CA: Stanford University Press, 8. o.

történelem értelmezésének és az ahhoz való viszonyulásunk kialakítására; segít felismerni körülményeink történeti gyökereit. Elősegíti tehát a történelemként megnyilvánuló múlt értelmezésének és felismerésének képességét. A történelmi tudat fejleszti a tapasztalatok hasznosításának és az aktuális helyzetek és azonosulások értelmezésének a képességét.⁶ A „történelem” nem pusztán a múltbeli tények összessége, hanem a tények értelmezéséből és vizsgálatából létrejövő jelentés. Vitathatatlan, hogy a történelem egyben „önismeret”.

4. Előrettekintés: a múlt öröksége és az EU jövője

Az emlékezettel kapcsolatos uniós szintű tevékenységeket nem szabad a puha hatalom egyik formájaként politikai álláspontok kifejezésére vagy politikai érdekek védelmére használni. A történelemről való gondolkodás és a történelemmel kapcsolatos munka sokkal inkább a jelenhez és a jövőhöz való viszonyulás egyik formája.⁷ Ezért a történelem tanulmányozásának fő célja a történelmi tudat mint kollektív és egyéni képesség kialakítása kell, hogy legyen.

Összességében ez a jelentés az „emlékezés kultúrájának” és egy olyan történelmi tudatnak az eszményét támogatja, amely a közös európai értékek és gyakorlatok alapján közelít a múlthoz, ugyanakkor kerüli a történelem bármiféle leegyszerűsítését.

⁶ Popa, Nathalie (2023). „How Meaning Making Cultivates Historical Consciousness: Identifying a Learning Trajectory and Pedagogical Guidelines to Promote It” (Hogyan fejleszti a jelentéstulajdonítás a történelmi tudatot: a tanulási pálya meghatározása és pedagógiai irányelvek annak elősegítésére]. In: *The Social Studies*, 114:4, 139–159. o., itt 142f. o.

⁷ Nordgren, Kenneth (2019). „Boundaries of Historical Consciousness: a Western Cultural Achievement or an Anthropological Universal” (A történelmi tudat határai: nyugati kulturális vívmány vagy antropológiai univerzálé). In: *Journal of Curriculum Studies*, 51:6, 779–797. o., itt 791. o.

**MELLÉKLET: AZON SZERVEZETEK VAGY SZEMÉLYEK JEGYZÉKE,
AMELYEKTŐL, ILLETVE AKIKTŐL AZ ELŐADÓ ÉSZREVÉTELEKET KAPOTT**

Az előadó saját kizárólagos felelősségében nyilatkozik arról, hogy az eljárási szabályzat I. mellékletének 8. cikke értelmében nem kapott észrevételt az e mellékletben említett egyetlen szervezettől vagy személytől sem. Az előadó lemondását követően a bizottság elnöke 2023. november 28-án átvette az előadó megbízatását.

Szervezetet és/vagy személy
-

INFORMÁCIÓ AZ ILLETÉKES BIZOTTSÁG ÁLTALI ELFOGADÁSRÓL

Az elfogadás dátuma	28.11.2023
A zárószavazás eredménye	+ : 19 - : 7 0 : 1
A zárószavazáson jelen lévő tagok	Asim Ademov, Andrea Bocskor, Ilana Cicurel, Laurence Farreng, Tomasz Frankowski, Catherine Griset, Sylvie Guillaume, Hannes Heide, Irena Joveva, Petra Kammerevert, Niyazi Kizilyürek, Niklas Nienaß, Rob Rooker, Marcos Ros Sempere, Monica Semedo, Andrey Slabakov, Michaela Šojdrová, Sabine Verheyen, Theodoros Zagorakis, Milan Zver
A zárószavazáson jelen lévő póttagok	João Albuquerque, Ibán García Del Blanco, Chiara Gemma, Łukasz Kohut, Marcel Kolaja, Emmanuel Maurel, Wolfram Pirchner

NÉV SZERINTI ZÁRÓSZAVAZÁS AZ ILLETÉKES BIZOTTSÁGBAN

19	+
PPE	Ademov Asim, Frankowski Tomasz, Pirchner Wolfram, Sojdrová Michaela, Verheyen Sabine, Zagorakis Theodoros
Renew	Cicurel Ilana, Farreng Laurence, Joveva Irena, Semedo Monica
S&D	Albuquerque João, García Del Blanco Ibán, Guillaume Sylvie, Heide Hannes, Kammerevert Petra, Kohut Lukasz, Ros Sempere Marcos
Verts/ALE	Kolaja Marcel, Nienäß Niklas

7	-
ECR	Gemma Chiara, Rooker Rob, Slabakov Andrey
ID	Griset Catherine
NI	Bocskor Andrea
The Left	Kizilyürek Niyazi, Maurel Emmanuel

1	0
PPE	Zver Milan

Jelmagyarázat:

+ : mellette

- : ellene

0 : tartózkodás